

Egunkariak nola irakurri gaituen

Lorea Agirre

Kazetaria

**Egunkari on bat esango nuke bere buruarekin hitz egi-
ten duen nazio bat dela.**

Arthur Miller

Egunkaria itxi eta egun gutxitara, euskal sortzaile eta kulturgile talde handi bat bildu zen Andoaingo Martin Ugalde Kultur Parkean, ordura arte euskarazko egunkariaren egoitza izan zenaren kanpoaldean. Guardia zibilek zigilatutako atearen aurrean, prentsaurrekoa eman zuten itxiera salatzeke. Anari kantariak hartu zuen hitza:

Garrantzitsuena ez da guk Egunkaria irakurtzen genuela, garrantzitsuena da Egunkariak gu nola irakurri gaituen.

Anarik dioen «gu nola irakurri gaituen» hori zer da? ‘Gu’ nor da? Eta zer da Egunkariak irakurri zuena? Bada, Egunkariaren ekarpen espezifiko eta nagusia, hain zuzen, «gu nola irakurri gaituen» horren azpian dagoena dela uste dugu. Egunkariak bere buruari eman zion definizioaren eta agindu zion funtzioaren azken helburua gu hori sakonki irakurtzea izan zen. Alegia, gu hori nortzuk eta nolakoak diren esatea, eta gu hori komunitate batean trinkotzea, egunero mundua euskarara ekarriz.

Bestela esanda, Egunkaria nazio gisa. Nazio imajinatu gisa. Nazio guztiak dira sormen kulturalak. Benedict Andersoni zor zaio 'nazio imajinatua' kontzeptua, eta honela ulertzen du: «Nazioa komunitate politiko imajinatu bat da, mugatua eta subiranoa». Zergatik imajinatua?

Naziorik txikieneko kideek ere inoiz ez dituzte bere naziokide gehienak ezagutuko, ez ikusiko, ez haietaz ezer jakingo, eta, hala ere, naziokide bakoitzaren buruan euren arteko komunioaren irudia bizi-bizirik egongo da (Anderson, 2007: 23).

Horregatik ez dator bat Ernest Gellnerrekin, horrek nazio zilegiak eta nazio *fabrikatuak* daudela dioenean, eta, jakina, lehenengoak hobesten eta bigarrenak txarresten dituen. Nazio denak direla asmatuak eta nazioaren asmakuntza ez dela faltsukeria bat esaten dio; aitzitik, sorkuntza dela, imajinaziozkoa halabeharrez, ezin dela bestela, buruz buruko harremana izateko kide gehiegi dituzten talde guztiak imajinatuak baino ezin direlako izan. Norberaren adiskide, familia, herrikide, eskolakide, lankide eta beste lagun gutxi batzuek gainera, zenbat jende ezagutu dezakegu zuzenean? Eta ezagutzen ez ditugun munduko biztanle guztien artean batzuk zergatik sentitzen ditugu komunitate kide? Imajinatua delako gure kidetasuna.

Eta horregatik dio Andersonek komunitateak ez direla bereiztu behar bere faltsutasun edo zilegitasunagatik, baizik eta imajinatuak diren modurengatik. Hiru modu aipatzen ditu: mugatua imajinatzen duenean bere burua, subiranoa, eta, azkenik, komunitate gisara. Nazioa mugatua da, bere muga geografikoak dituelako eta muga horiek beti beste nazio batekin edo batzuekin egiten dutelako talka; nazioa ez da planetarioa. Subiranoa da, libre izateko ametsa duelako nazio orok. Eta komunitarioa, «kasuan kasu egon daitezkeen desberdinkeria eta esplotazio errealitatez harago, nazioa beti adiskidetasun sakon baten gisan, horizontalki» ulertzen delako (Anderson, 2007: 25).

Hiru ezaugarri horiek dira Egunkaria nazio egiten dutenak. Edo bestela esan, Egunkariak nazioa egiteko baliatzen

dituenak. Baina zergatik esaten dugu Egunkariak nazioa egiten zuela, nazioa imajinatu? Ze egiteko izan du nazioa imajinatze horretan? Andersonen iritziz (2007: 46), nazio imajinatu bat imajinatua izatearen errudun bi elementu dira: eleberria eta egunkaria. Zergatik? Bi horiek, lehen aldiz, nazioa den komunitate imajinatu hori irudikatzeko bitarteko tekniko eta sinbolikoak ekarri zituztelako.

Egunkaria produktu kultural bat den heinean, fikzio baten gainean eraikia dago, eleberria adina. Eta zein da egunkariaren konbentzio literario nagusia? Egiten duen albisteen aukeraketa eta albiste horien artean josten dituen loturak. Arrunki kazetaritzan esan ohi dena: egunkariak informazio bat ematen dizu, eta bigarren bat, eta hirugarren bat eta laugarren bat, denak egunkari bakarrean, are sarritan orrialde berean, demagun, azalean. Eta batura horrekin egunkariko lehen orrialde horrek bosgarren informazio bat ematen dizu: albiste horien arteko lotura imajinatu bat ematen dizu, harreman koherente batean eskaintzen dizkizu, eta hainbat muga fisiko, identitario eta sinboliko marrazten dizkizu, zer den *barrua* eta zer den *kanpoa* zedarriz.

Esan ohi da egunkari bat irakurtzea trama koherente bat lortzeko ahaleginean etsi duen idazle baten eleberria irakurtzea dela. Eta ez da gezurra, ze gertaeren artean sarrri ez dago aurre koherentziarik, ez dago komunztadurarik, albiste horien arteko lotura errealitatean ez da gertatzen, ez protagonistak, ez leku fisikoak, ez gertaeren izaera dira berdinak, ez bada denboran aldi bertsuan gertatu direla (eta ez beti, eta ez du zertan hala izan behar). Hori onartuta, hala ere, koherentzia duen narrazio modura irakurtzen dugu.

Andersonen iritziz, nazio bat imajinatua izatearen errudun eleberria eta egunkaria dira, nazioa den komunitate imajinatu hori irudikatzeko bitarteko tekniko eta sinbolikoak ekarri dituztelako

Lotura imajinatu egiten dugu. Eta, hala, imajinatuz lotzen ditu irakurleak Baigorriko auto istripua, Gasteizko langile greba, Errezilgo sagar azoka eta Mundakako surf txapelketa. Eta, hurrengo egunetan, lau informazio horietatik bat bera ere ez badakar egunkariak, ez zaizkigu imajinaziotik desgertzen, Baigorrik, Gasteizek, Errezilek eta Mundakak hor jarraitzen dute lotuta, komunikatuta, *komunitatetuta*, *naziotuta*. Berdin gertatuko litzateke Basauri, Kordoba, Santander, Donostia eta Logroño lotuko balitu egunkariak, hor ere nazio imajinatu bat eratuko litzateke, baina beste nazio bat litzateke.

Informazio bera hizkuntza berean aldi berean

Eta Egunkaria nazio gisa –edo nazio hori Egunkariaren bitartez–, komunitate bat da, nazio imajinatu bat bere muga geografiko, kultural, linguistiko eta identitarioekin.

Norberak buruan egiten duen lotura imajinario hori beste eremu imajinario batera zabaltzen da egunkariak ahalbidetzen duen kontsumo moduaren bitartez. Egunkaria egunerokoa, eta, horrenbestez, hilkorra delako, egun bakarrean –edo gutxiagoan– jaio, zahartu eta hil egiten delako, komunio zeremonia masibo bat sortzen du egunero: kasik aldi berean milaka lagunek irakurtzen dute fikzioa den egunkari bera –horretaz ere modu imajinatuan ohartzen gara–. Milaka lagun imajinatu ditzakegu geuk irakurtzen dugun egunkaria guk irakurtzen dugun denbora berean irakurtzen, baina bakoitza bakarka. Hegelek zioen egunkariak bizitza modernoan lehengo goizeko errezua ordezkatu zuela. Eta berdinak direla bi ekintzak, intimitatean egiten direla biak, baina errezatzen ari denak ez bezala, egunkaria irakurtzen ari den bakoitzak jakin badakiela bere ekintza bera milaka lagun ari dela errepikatzen, eta lagun horiek denak ezagutzen ez baditu ere, ez nortzuk diren jakin ere, sinetsita dago existitzen direla –hori ere modu imajinatuan.

Joxe Azurmendik, bide beretik, eta Egunkariaz ari dela, antzekoa esan izan du: Egunkaria, hizkuntzaren normalizaziorako

organo bat izateaz gainera, herria egiteko, gu horren identitate berregiteko funtsezko tresna izan zela. Eta horren baitan, garrantzitsuena hamabost mila familiarara egunero-egunero informazio bera hizkuntza berean sartzea izan zela, horren ondorio eta inplikazioak herrigintzaren ikuspuntutik ikaragarriak izan zirela.

Bernat Lópezek zentzu berean dio identitate kultural indartsu eta dinamikoa lortzea ezinbesteko duela edozein gizartek edo komunitatek kanpora zein barrura begira komunitate egituratua eta sustraitua izango bada, are hizkuntza minorizatua, ahultasun instituzionala –estaturik eza–, lurralde zatiketa eta bere buruaren definizio identitarioa argi ez duen edo modu konfliktiboan bizi duen komunitate baten kasuan. Identitate horren eraikuntza da nazio imajinatua.

Artefaktu diskurtsiboa eta eragiletza

Identitate indartsu eta dinamikoa lortzeko, gu hori irakurri, definitu, diskurtsoz jantzi eta eraldatu egin behar da; hain zuzen, hori da Egunkariak bokazio izan duena. Artefaktu diskurtsibo performatibo bat izatea, agenzia lana egitea, eragiletza bideratzea.

Ibai Iztuetak dioten bezala, «euskal kultura zer den zehaztea ez da auzi ‘zientifikoa’, hain gutxi kuantifikatu litekeen zer-bait, baizik eta diskurtsiboa eta ideologikoa» (Iztueta, 2015: 16). Premisa bera aplikatu diezaiokegu ‘euskaldun’ edo ‘Euskal Herria’ kontzeptuei ere. Ez da zientzia kontua, ideologikoa baizik. Bestela esanda, superbibentzia kontua da, eta horrenbestez eraldatzea, etorkizun bat sortzea. Euskal kulturaren, euskalduntasunaren eta Euskal Herriaren gaineko definizioaren eta horien berariazko tratamenduaren bitartez egikaritu nahi izan zuen Egunkariak nazio imajinatu hori. Hau da, Iztuetak euskal kulturaren gainean egiten duen arrazoibide bera erabil liteke aipatu hiru eremu definitzaile horiekin.

Euskaldun kategoria hartzen badugu, bat hartze aldera, euskalduna zer den erabakitzea, euskaraduna ote den, edo

erdalduna ere ba ote den argitzea, alegia, *vasco* eta euskalduna –eta baita *basque* ere, baina agian beste partikularitasun batzuekin– parekide ote diren ebaztea, ez da kontu zientifiko bat, baizik eta diskurtsibo eta ideologikoa. Horregatik, Egunkariaren *Estilo liburua*-k ‘euskaldun’ eta ‘euskalerritar’ bereizketa egiten duenean, edo Euskal Herriko muga geografikoa zazpi herrialdeen bueltan zedarritzen duenean, edota euskal kultura euskaraz sortzen dena dela defendatzen duenean,

bereizketa horiek denak egiten dituenean, diskurtso bat praktikan jartzen ari da, ideologia bat zabaltzen. Eta hori proaktibitatez egiten du, normalizatzailerik gabe, bere etorkizun propioa eta hiztun komunitatearena bermatzeko beharrez. Izan ere, hizkuntzaren normalizazioak orokorrean, eta Egunkariak konkretuki, praktika kontrahegemoniko bat eragiten du, *statu quo*-a aldatu nahi duen heinean, hizkuntza

Egunkariaren *Estilo liburua*-k ‘euskaldun’ eta ‘euskalerritar’ bereizketa egiten duenean, diskurtso bat praktikan jartzen ari da, ideologia bat zabaltzen

desnormalizatu baten normalizazioa eragin eta, horrekin, euskaraz bizitzeko eskubidea egikaritu nahi duen neurrian.

Iztuetara bueltatuta eta hark dioen legez:

Funtsean, pentsatzeko eran noranzko aldaketa bat bilatzen da, abiapuntutik bertatik. Eta auzitan jartzen da euskararik gabeko euskal kulturarik ba ote denentz galderari erantzutea baino egokiagoa ez ote den galdetzea euskal kulturari buruzko diskurtso egokirik gabe euskaraz bizitzea posible al den (Iztueta, 2015: 17).

Alegia, eta geurera ekarriz, euskalduntasunari buruzko edo lurraldetasunari buruzko diskurtsoa eraiki gabe posible ote den euskaraz bizitzea. Horregatik, arrazoi performatiboenegatik, erabakitzen du Egunkariak aipatu hiru premisa horiek egikaritzea.

Iñigo Aranbarriren hitzetan gozoago eta argiago esanda:

Euskal prentsak hori du ekarri, hain zuzen: hizkuntzak zehaztutako nortasuna. Egoki ala ez, mintzo propioa behintzat, libreagoa ustez. Eta dakardan hitza berriro modara: sistema oso bat. Hala gauzak arrunt aldatu zaizkigu urte gutxian. Egunero izan da zer ikasi. Euskal egunkari bat dagoenetik, ezinbestekoa dugu gimnasia. Lotutako giharrak askatu behar izan ditugu, arindu. Ehunka dira egunero kalera atera behar diren hitzak, moldeak, manerak, mundua erakusteko ahaleginak, eta ohitzea, kostatu egiten da (Aranbarri, 2006: 17).

Sistema bat, hizkuntza erdian duela, nazioa da. Egunkaria bera.

Minaz jositako eremua

Izan ere, Egunkaria eremu minatu batera jaio zen, errealitate ez-normalizatu batera, erabat subalterno. Anjel Lertxundik, Bilbon 2004an egin zen Euskal Kazetarien Biltzarraren irekiera hitzaldian, honela esan zuen:

Geu horretan kabitzen dena ez da talaia bakarra, ezta munduari begiratzeko largabista bakarra ere. Euskarak zehazten du geu horretan kabitzen den guztia: euskaraz kontatzen dugu mundua. Eta euskaraz kontatzen dugula, Irun ez da hiri frontierizoa, gure letren gailurra ez da Cervantes. Kontu elementalak dirudite.

Elementalak dirudite baina ez dira batere horrela.

Eta eremu publiko hori minatua zegoela –eta dagoeladiogu, «herri eraikuntza eta herri-ezabakuntza», Jose Inazio Basterretxearen hitzak erabiltze aldera (2000: 193), borroka betean zegoelako –eta dagoelako–. Eta eremu minatu horretara armatuta sartu behar da ezabatuko ez bazaituzte; eta, esan bezala, eta besteak beste, Egunkariak, sorreratik bertatik, hiru eremu konfliktibo(enak) zedarritu zizkion gu horri: gu hori euskal hiztuna da, gu hori euskarazko kultura da (euskaraz sortzen dena) eta gu hori zazpi herrialdeen lurraldea da. Hiru gutasun horiek edo gutasun hirukoitz horrek bereziki ezaugarritu zuen Egunkaria. Horiek ziren bere armak, indarrean jarri nahi zituen arauak.

Izan ere, diskurtsoa eratu eta eragile bihurtu nahi bazen, definizioak mugarritu eta itxi beharrean zeuden. Egunkari baten eta hizkuntza periodistikoaren gauzarik okerrean anbiguotasuna da, ezin ulertuak ekar ditzakeelako. Antonio Gramsciren esaldi ezagun bat da, eztabaida baten emaitza haren premisetan erabakitzen dela. Bada, horixe.

Egunkariak, bere eguneroko jardun diskurtsiboaz gainera, edota hori ezaugarritzeko eta koherentziaz janzteko, *Estilo liburua* kaleratu zuen. Berebiziko garrantzia izan zuen, ez bakarrik Egunkariarentzat, baita ere inguruko hedabide eta euskara lan tresna edo normalizazio gune zuten beste ekimen askorentzat. Horretaz gainera, erdal eta euskal hedabideen artean lehen komunikabidea izan zen *Estilo liburua* idatzi eta argitaratzen, oinarriak argi jartzeari zer garrantzi ematen zion argi uzten duen erabakia, inondik ere.

Egunkariaren estilo liburuaren lehenengo bertsioa 1991ko martxoan banatu zen Egunkariako kazetarien artean, baina Egunkaria hasi aurretiko formazioetan jada kazetariok jasoak genituen lanerako premisa nagusiak. Lehen bertsio horren lehen puntuak horrela dio, ez kasualitatez:

Egunkariaren oinarrietan aipatzen da independientetasuna, nazionaltasuna, aniztasuna. Eta euskalduna, euskaraz idatzia. Horretatik ateratzen dugu testuaren tratamendu jatorra nahitaezko baldintza dela helburu horien betetzeko, zeren:

- Ez dator euskaraz nazionala den guztia.
- Euskarak ez du eskusibotasun nazionala.
- Euskara izan liteke desnazionalizatzailea.

Oso kontutan hartu beharko du kazetariak territorialitate berri bat asmatu behar duela, euskararen mugapeak interestatalak direla.

Zer da territorialitate berri bat asmatzea? Josu Amezagak eta Edorta Aranek hedabideen gaineko azterketa batean iritsi ondorioak galdera horri erantzuten diolakoan gaude:

Euskaldunon Egunkaria-k proiektu politiko zehatzekin izan ditzakeen harremanak lausoagoak dira, bistan da. Baina bere atzetik hizkuntza-egitasmoa agertzeak, zalantzarik gabe Euskal Herria beste modu batean ikustera eraman du, ez hainbeste sistema

politikoek egituratzen duten parametroetan oinarrituta, hizkuntzaren errealitatean oinarrituta baizik. Beraz, neurri batean, hizkuntza-komunitatean oinarritutako erreferentzia-eremua da, nahiz eta ez den horretara mugatzen, eta nahiz eta hizkuntza-egitasmoak eta egitasmo politikoak zirt-zart bereizterik ez dagoen (Amezaga eta Arana, 2000: 113).

Euskalerritarra ez da beti euskalduna

Hizkuntz komunitatea erdigunean dagoelako, *Estilo liburua*-ren aipatutako lehen bertsioan bertan jasotzen du ‘euskaldun’ eta ‘euskalerritar’ bereizketa:

Hizkuntzaren tradizioan, eta herri-oroimenean, ‘euskalduna’ euskaraz mintzo dena da. Horregatik, euskal herritarrak Euskal Herriko biztanleak dira, eta euskaldunak, euskaraz mintzo direnak.

Bereizketa hori funtsezkoa da. Batetik, halabeharrezkoa da, euskarazko egunkari bat irakurtzeko euskara-duna –hizkuntzaren menperakuntza maila gorabehera– izen behar delako. Eta, bestetik, euskalduna izango delako subjektu zentrala, hiztuna. Eta horrek desberdindu egiten du inguruko egunkari eta hedabideetako subjektu zentralarekiko, eta horrenbeste beste nazio imajinatuekiko.

Hori da oinarri nagusia, ‘gu’ hori, eta hortik eratorriko da ‘bestea’, alteritatea, ikusteko modua eta lekua. ‘Bestea’ –beste bat, edo, egokiago esan, beste ‘gu’, ‘gu’ ere Euskal Herriko biztanlea delako– euskalerritarra da. Nolabait esan, subjektu nagusia euskal hiztuna da, hori izango da definizioaren lehen mailan, eta euskalerritarra adjektiboa izango da. Horregatik *Estilo liburua*-k agintzen du ‘eusko’, ‘euskal’, ‘euskaldun’, ‘basque’ edo ‘vasco’ terminoen

‘Gu’ hori da oinarri nagusia, eta hortik eratorriko da ‘bestea’ ikusteko modua eta lekua. ‘Bestea’ –beste bat, edo, egokiago esan, beste ‘gu’, ‘gu’ ere Euskal Herriko biztanlea delako– euskalerritarra da

atzean zer dagoen ondo aztertzeko, eta EAEko, Hegoaldeko, Iparraldeko edo Euskal Herriko jendeaz ari den argitzeko ‘euskaldun’ edo ‘euskalerritar’ zein erabili erabaki aurretik.

Eguraldi mapa eta trafiko istripuak

Zer da ‘Euskal Herria’, zer ‘Euskadi’, zer ‘País Vasco’, zer da ‘Pays Basque’. Eguneroko eztabaida eta eguneroko nahasmasa dugu; segun eta nork, non eta ze hizkuntzetan esan, eremu geografiko bat edo bestez ari dela ulertzeko gaitasuna landu beharra dago. Gimnasia egin.

Estilo liburua-k erne ibiltzeko agintzen zuen:

29. araua: Beste norbaiten aipamenetan ‘Euskal Herria’ hitza agertzen zaigunean, jakinda ere mintzo denak kontzeptu horrekin Euskal Herriaren zati bat bakarrik izendatzen duela (Hego Euskal Herria, edo Euskal Autonomi Elkarteak bakarrik), ezin dugu interpretaziorik egin; eta gutxiago komatxo artean idazten badira. Kontuz [...], beti, komatxo artean joango da aipamena, eta nori dagokion jarriko dugu ahazteke. Darabilen hizkera pertsonaiaren datu adierazgarria da.

Izan ere, lurraldetasuna kontzeptu politiko estrategiko arria da. Basterretxeak dioen legez:

Lurraldea, beraz, ez da lurra besterik gabe; lur-eremua izateaz gain, giza borondatea ere bada lurraldea. Giza borondateak sortzen eta finkatzen, besteen artean, medioek aparteko zeregina izan ohi dute (Basterretxea, 2000: 155).

Eta areago doa:

Herri bati, nazio bati, lur-eremu bati kartografia bat edo beste bat aitortzean, nola lurralde horretan bertan eta horren ingurukoetan hala urrunekoetan, iruditeria kolektibo bat edo bestea sortzen laguntzen dute hedabideek, zeren ikusitako mapak/mapek kolektibitateek unibertso publikoan duten/duketen leku eta toki aitortua ezartzen baitute, eta mapa horiek sozializatzen baitute giza talde bakoitzaren lur-eremuaren jabegoen nondik norakoak.

Bestela esanda, euskararen lurra sinbolikoki borrokatu zuen Egunkariak, ze, Ubaldo Martínez Veigaren hitzetan,

«lurraldea lehen-lehenik herriak finkatzen diren espazio fisikoa da, baina aldi berean errebindikatzen den espazio sinboliko bat da» (Del Valle, 1988: 10-11). Zer esanik ez lurraldea estaturik gabeko nazioa denean.

Borroka sinboliko hori argi ikusten da, esate batera, eguraldi mapa eta trafiko istripuen kontaktetan. Nola tratatu, lurraldean non kokatu, ze kartografia erabili, halako lurralderen *konkista* imajinatu eta sinbolikoa egingo da. Egunkarian, inguruko egunkari gehienetan ez bezala, Donostian gertatutako auto istripua Baionako noranzkoan gertatzen zen, sekula ez Irungo noranzkoan. Barne-kanpo muga Baionak markatzen du, ez Irunek. Eguraldiaren mapak berdintzen zuen. Eta hori baino garrantzitsuago, zazpi herrialdeen mapa beti izango zen erreferentzia lokalagoen kokagune orokorra. Eta, baita, kasuan kasu, Euskal Herritik gaindiko albisteen erreferentzia zazpi probintzien lurraldea izango zen, zela konparaketarako zela euskalerritar/euskaldun subjektua protagonista bihurtzeko.

Gainera, lurraldeak, kartografiak bere izenak ditu eta hor ere borroka latza da *jabegoarekin*. Horregatik, *Estilo liburua*-k zehatz-mehatz hauxe dio:

163. araua: Euskal Herriko herri izenak eta toponimoak euskaraz emango dira. Ez du ajola zein duten orain denominazio ofiziala. Egunkariak euskarari bakarrik aitortzen dio ofizialtasuna.

Inguruko lurraldeak ere izendatu beharrez, beste argibide garrantzitsu bat ere ematen du, ordura arte erabat berria zela inguruko hedabideen praktikan.

Estatua ez da herria / país / pays edo lurraldearen sinonimoa. Espainia eta Frantzia aipatzeko, beraz, 'Espainia' eta 'Frantzia' terminoak erabiliko ditugu, eta ez 'Estatu espainola' eta 'Estatu frantsesa'. Eufemismo hauek baztertu egin behar dira.

Eta areago. Beste hizkuntza minorizatuen lurraldeak ere borrokatzen zituen Egunkariak. *Estilo liburua*-n berariaz jasotzen ziren, munduko estatu guztien izen eta ezaugarriekin

batera, kolonia eta estatus ia independentea zuten hainbat lurralde, eta baita Europako estaturik gabeko nazio garrantzitsuenak ere. Eta azken horien hainbat toponimo hizkuntza gutxituetan nola diren ere.

Euskal kulturaren zentralitatea

Eta beste hainbeste. Zer da euskal kultura, nor da euskal idazlea, nor da euskal musikaria. Anjel Lertxundik gauza elemental

Euskal kultura,
sortzaileek euskaraz
sortzen dutena,
erdigunean kokatu
zuen Egunkariak,
alegia, azalean,
lehen orrialdean,
titular nagusian

deitzen dituen horien artean, euskal letren gailurra ez dela ez Cervantes ez Molière ez Shakespeare, Axular baizik dioenean, zeren arabera ebatzen du hori, ez bada hizkuntzaren arabera? Eta horrek ze inplikazio gehiago ditu? Euskarazko kulturaren sistema bera egituratzea; horrenbestez, egunkari baten egitekoa poeta gazte baten obra kultur sisteman kokatzea denez, Egunkariak Axular buru duen sisteman kokatu beharko luke poeta hasiberri hori.

Esan behar da *Estilo liburua*-n ez dela jasotzen euskal kulturaren definiziorik, baina garrantzi berebizikoa izan du premisa horrek, eta Egunkariaren praktika horixe izan zen.

Euskal kultura, sortzaileek euskaraz sortzen dutena, erdigunean kokatzea, alegia, azalean, lehen orrialdean, titular nagusian. Martin Ugalde zenari *Deia* erdal egunkariaren azalean Mattin bertsolariaren heriotzaren berri ematea ukatu ziotenaz kontrara, hain zuzen.

Gauza jakina da kulturaren eta hedabideen arteko harremana ezinbestekoa dela; kultura hori kultura izango da, kulturak kultura izateko argitaratua, transmititua izatea beharrezko duelako.

Enrique Bustamantek dioen legez:

Kultura eta komunikazioa, eta eremu publikoa beti egon dira habeharrez lotuta. Jakin badakigu ez dagoela sozialki existituko den kulturarik ez badu zabalkunde sistematik, alegia, ez bazaio informazioa komunikatzen gizarte talde bati, talde hori txikia izanda ere (Bustamante, 2007: 63).

Egunkariak lortu al zuen diskurtsoa sortu eta eragitea? Borroka kontrahegemoniko horretan performatzea, agenzia izatea, lortu al zuen? Ez da erraza neurtzen, Josu Amezagak dioen bezala: «Eragina neurtzea zaila den arren, ezin dugu ukatu talde nortasunen eraikuntzan eta birsorkuntzan hedabideen lana oso kontutan hartzekoa denik» (Amezaga, 2000: 9). Baina *albo kalteak* eragin zituen inguruko hedabide batzuetan, bereziki, Euskal Herria eta Mundua kategoriak zabaltzen.

Egunkariak egunero marraztu zuen nazioa, egunero eraiki: Arrasateko plazaren eraberritzearen eta Sohütako ingeniari-tza enpresa berri baten albisteak elkarren ondoan emanda, Bilboko sarreran auto butxadura Karrantzako norabidean gertatzen zela idatzita, astrofisikaz, medikuntza alternatiboaz, antropologiaz eta dantzaz dakiten aditu euskaldunak elkarriketatuta, eta Lekorneko musika jaialdiari argazki nagusia eskainita. Horretarako dira hedabideak, gu hori irakurtzeko. Eta gu hori, eraikuntzan –edo obratan– dagoen nazio imajinatu hori da Anarik bete-betean adierazten asmatu zuena. Gu hori, gu imajinatu hori, garena eta izan nahi duguna. Egunkariarik gabe, gaur egun, are nekezago sortu eta imajinatu ahal izango genukeena. 🍷

Bibliografia

- Amezaga, Josu (2000): 'Sarrera', in NOR ikerketa-taldea: *Hedabideak eta Euskal Herria*, Bilbo, UEU, 9-17.
- Amezaga, Josu; Arana, Edorta (2000): 'Euskal Herriaren irudia prentsan eta telebistan', in NOR ikerketa-taldea: *Hedabideak eta Euskal Herria*, Bilbo, UEU, 103-153.
- Anderson, Benedict (2007): *Comunidades imaginadas. Reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo*, Mexiko Hiria, Fondo de Cultura Económica.
- Aranbarri, Iñigo (2006): *Hizlandia. Mundua prentsaren judasetik*, Zarratuz, Susa.
- Basterretxea, Jose Inazio (2000): 'Lurraldetasuna: Euskal Herriaren forma-aniztasun mediatikoa', in NOR ikerketa-taldea: *Hedabideak eta Euskal Herria*, Bilbo, UEU, 155-197.
- Bustamante, Enrique (2007): 'Komunikazio politikak eta TB zerbitzu publikoa', in Askoren artean: *Kultur Politikei buruzko Nazioarteko I Biltzarra*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza, 63-80.
- Del Valle, Teresa (1988): *Korrika. Rituales de la lengua en el espacio*, Barzelona, Anthropos.
- Euskaldunon Egunkaria (1991): *Estilo liburua*. Argitaragabea.
- Iztueta, Ibai (2015): *Cultura vasca vs Euskal kultura*, Donostia, Utriusque Vasconiae.